

ESP คืออะไร

ดร. พัฒน์ น้อยแสงศรี

ระหว่างต้นเดือนธันวาคมปีที่แล้ว British Council แห่งอังกฤษได้จัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรวิธีสอนภาษาอังกฤษเฉพาะด้าน ซึ่งมีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Organising Courses in English for Academic Purposes เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยนำผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศอังกฤษมาเป็นผู้บรรยาย ผู้เข้ารับการอบรมได้แก่ คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน และอาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษจาก 11 ประเทศ รวมทั้งสิ้น 19 คน ข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งที่ได้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรนี้ ในฐานะผู้แทนจากประเทศไทย โดยมี British Council แห่งประเทศไทย และมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นผู้ให้การสนับสนุน สมาชิกทั้ง 19 คนจากประเทศต่าง ๆ นั้นได้ดำเนินการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเฉพาะด้านไปไกลมากแล้ว และสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษด้านนี้ขึ้นมา ก่อนที่จะพูดถึงรายละเอียดในค่านนี้ ผู้เขียนขอเริ่มด้วยการอธิบายความหมายของ ESP หรือ EAP เสียก่อน

เมื่อประมาณ 20 ปีมานี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายใน โลกแห่งการสอนภาษา และดูเหมือนว่าไม่มีพัฒนาการด้านใดและที่ใดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางยิ่งไปกว่าการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (The Teaching of English as a Foreign Language หรือ TEFL) พัฒนาในด้านนี้โดยปกติแล้วไม่ปรากฏออกมาในรูปของการตีพิมพ์ งานส่วนมากจะอยู่ในรูปของการทดลองและค้นคว้า และยังเป็นเรื่องที่จะต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไขเพื่อหาทางให้สมบูรณ์ก่อนที่จะนำออกสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงเป็นการยากลำบากที่ผู้สนใจด้าน TEFL จะติดตามได้อย่างทั่วถึงและทันต่อเหตุการณ์เพราะกระจายกันอยู่ทั่วโลก

การสอนภาษาอังกฤษเฉพาะด้าน (English for Specific Purposes) (ESP) เป็นตัวอย่างอันดีที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ และในขณะที่การฝึกนักเรียนให้มีความรู้และทักษะทางภาษาทั่วไปกำลังดำเนินการอยู่เป็นเวลาหลายปีแล้วนั้นก็เป็นที่ประจักษ์แน่ชัดว่าเมื่อ 10-15 ปีมานี้ เกิดมีความสนใจเกี่ยวกับภาษาของผู้เชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะสาขา (the language needs of the specialist) ขึ้นมาอย่างชัดเจน ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้เรียนรู้ภาษาทั่ว ๆ ไป (general language learner) และในขณะที่หลักสูตร EFL ในสถาบันการศึกษาเพิ่มความสำคัญขึ้นมาพอสมควรนั้นก็ปรากฏว่าการสอนภาษาเฉพาะด้านและที่มีจุดมุ่งหมายแคบลงและเจาะจงยิ่งขึ้นนั้น ก็เพิ่มมากขึ้นอันเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าความสนใจในด้านนี้มีมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว และในเวลาเดียวกันหลายคนเชื่อว่าด้วยการศึกษาและการแก้ปัญหาในท่านั้นเท่านั้นที่จะทำให้ผู้ศึกษาได้นำความรู้ไปใช้ได้ตรงเป้าหมาย

การสอนภาษาอังกฤษเป็นวิชาที่ขึ้นอยู่กับสมัยนิยม (fashion) เหมือนกัน และที่นิยมกันเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็คือภาษาอังกฤษเฉพาะด้าน (English for Specific Purpose : ESP) นั่นเอง แต่ถึงแม้ว่าการพัฒนาท่านั้นจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว ESP ก็ยังเป็นเรื่องที่คนทั้งหลายวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่โดยทั่ว ๆ ไป

สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ตกเตียงกันอยู่ก็คือว่า ESP แตกต่างจาก ELT (English Learning Teaching) จริงหรือ เพราะว่าเท่าที่ทราบวิธีการและพัฒนาการใหม่ ๆ ที่สร้างขึ้นมาใน ESP ส่วนมากนั้นก็สามารถนำมาใช้กับ ELT ได้ทั้งสิ้น และเนื่องจากพัฒนาการในด้าน ESP เป็นไปอย่างรวดเร็วนี้เองจึงทำให้บริษัทการพิมพ์ต่าง ๆ เร่งผลิตหนังสือในท่านั้นออกมามากมาย

ความรู้ความเข้าใจของคนทั่วไปในด้าน ESP ยังเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ ถึงแม้ว่าจะได้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้วก็ตาม คำจำกัดความของ ESP ก็มีมากมายหลายอย่างแต่อย่างไรก็ตามคิดว่าแนวปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจเป็นการเพียงพอที่จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนี้ได้ดีขึ้น

การประชุมสัมมนาครั้งแรกเกี่ยวกับภาษาเฉพาะด้าน (Languages for Special Purposes) (LSP) มีขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1969 ซึ่งเป็นเหตุให้มีการศึกษาในเรื่องนี้ต่อมาอย่างจริงจังตามลำดับ

ในระหว่าง 10 ปีนี้มีคำศัพท์ใหม่ๆ ในวงการนี้เกิดขึ้นมาก เช่น (LSP Language (S) for Special Purposes) ซึ่งเป็นศัพท์ระหว่างชาติที่หมายถึงภาษาใด ๆ ก็ได้ทั่วไป แต่ส่วนมากจะหมายถึงภาษาอังกฤษ และเมื่อได้มีการศึกษาโดยละเอียดแล้วศัพท์นี้มีชื่อจำกัดและไม่ตีเท่า ESP

คำ ESP เองก็เปลี่ยนมาเมื่อประมาณ 10 ปีนี้เอง คำนี้เดิมทีเดียวเป็นคำย่อมาจาก English for *Special Purposes* และปัจจุบันนี้นักการศึกษา นักปฏิบัติและหลายสถาบันใช้ว่า English for *Specific Purposes* เพราะว่า English for *Special Purposes* นั้นทำให้นึกถึงภาษาต่าง ๆ เป็นพิเศษ คือจำกัดอยู่เฉพาะภาษาต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปเข้าใจว่าเป็นส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของ ESP เท่านั้น ในขณะที่ English for *Specific Purposes* นั้นมุ่งเน้นในด้านจุดประสงค์ของผู้เรียน และหมายถึงแหล่งต่าง ๆ ทางด้านภาษาทุกแง่มุมเป็นสิ่งสำคัญ

การสอนภาษาอังกฤษแบบ ESP โดยทั่วไปหมายถึงการสอนการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เป้าหมายปลายทางในตัวของมันเอง แต่เป็นการเรียนเพื่อให้เป็นมรรคอันจำเป็นเพื่อนำไปสู่ผลคือเป้าหมายที่ได้วางไว้แล้วอย่างแจ่มชัด ดังนั้นการสอนภาษาอังกฤษทั่วไป ELT จึงแตกต่างจาก ESP ที่สำคัญก็คือการสอนภาษาอังกฤษทั่วไปนั้นเน้นทางด้านวัฒนธรรม วรรณคดี และการศึกษาเพื่อชีวิตโดยทั่วไป ซึ่งสอนในวิชาภาษาโดยมีตัวภาษาเป็นเนื้อหาวิชา (subject matter) และเป็นจุดประสงค์ (purpose) ของรายวิชานั้น ๆ ส่วนนักศึกษา ESP นั้นเรียนภาษาอังกฤษเพื่อเป็นทาง (enroute) ไปสู่การรับรู้เนื้อหาวิชาที่แตกต่างออกไป หรือกลุ่มทักษะที่แตกต่างออกไป สรุปแล้วจุดมุ่งหมายของการเรียน ESP มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อสนองความต้องการในค่านอาชีพ (occupational requirements) เช่นสำหรับพนักงานโทรศัพท์ระหว่างประเทศ นักบินนานาชาติ เป็นต้น
2. เพื่อโครงการฝึกอบรมอาชีพ (vocational training programmes) เช่นสำหรับบุคลากรประจำโรงแรม เจ้าหน้าที่ฝ่ายการค้าพิเศษ ฯลฯ
3. เพื่อการศึกษาทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพระดับสูง (academic or professional study) เช่น วิศวกรรม แพทย์ กฎหมาย ฯลฯ

สรุปแล้ว ESP นั้นจะมีลักษณะสำคัญอยู่ 2 ประการ คือถ้าไม่เป็น occupational (อาชีพ) ก็เป็น educational (การศึกษา) ดังนั้น

ESP : 1. EOP (English for Occupational Purposes)

1.1 ก่อนที่จะเข้าสู่อาชีพนั้น ๆ

1.2 ในระหว่างทำงานอาชีพนั้น ๆ

2. EEP (English for Educational Purposes)

2.1 สำหรับศึกษาในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ

2.1.1 ก่อนที่จะเข้าศึกษา

2.1.2 ในระหว่างศึกษา

2.2 ศึกษาในฐานะเป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียน

EEP ในฐานะเป็น ESP นั้นยังไม่ค่อยชัดเจนนัก เพราะถ้าจะให้หมายถึงวิชาภาษาอังกฤษที่เรียนเป็นวิชาหนึ่งในโรงเรียนแล้ว ก็คงเหมือนกับที่เคยเรียนเคยสอนกันมาในอดีตนั่นเอง แต่บางทีความตั้งใจอันแท้จริงคงหมายถึง EAP (English for Academic Purposes) มากกว่า คือ เป็นการสอนภาษาอังกฤษเพื่อความมุ่งหมายทางวิชาการ หรือเป็นการศึกษาทักษะต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการศึกษาต่อ เช่นเรียนรู้ถึงวิธีการศึกษาโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ ไม่ว่าจะป็นวิชาในสาขาใดก็ตาม

คำย่ออีกคำหนึ่งที่อยากจะแนะนำก็คือ EST ซึ่งย่อมาจาก English for Science and Technology (การสอนภาษาอังกฤษสำหรับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ซึ่งเป็นส่วนย่อยที่สำคัญของ ESP ถ้าเราดูจากจุดมุ่งหมายที่ว่ามาแล้วจะเห็นว่า EST นั้นเป็นการใช้ภาษาอังกฤษทั้งในแง่ occupational และ educational เป็น occupational เมื่อเราคำนึงถึงความต้องการคนงานที่จะทำงานในโรงงาน วิศวกร ผู้เขียนโปรแกรมให้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และเป็น educational เมื่อเราคำนึงถึงนักเรียนนักศึกษาทั่วโลกที่กำลังศึกษาวิชา Physics, Chemistry, Maths และ Engineering โดยการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอน

ในขณะที่รู้สึกว่ EST เป็นพัฒนาการที่น่าสนใจส่วนหนึ่งของ ESP ซึ่งเน้นหนักไปในด้าน EEP แต่ถ้าวเราจะดูในจุดมุ่งหมายดังกล่าวมาแล้วจะเห็นว่ายังไม่เหมาะที่จะจัดเข้าไปอยู่ในจุดมุ่งหมายข้อใดดังกล่าวมาแล้ว เพราะว่า EST นั้นมักจะหมายถึง subject matter (เนื้อหาวิชา) มากกว่าที่จะหมายถึง activity (กิจกรรม) ไม่ว่าจะป็นทางอาชีพหรือทางวิชาการก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เราเข้าใจความมุ่งหมายของ ESP ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นั่นก็คือจุดประสงค์ (purpose) ของ

ผู้เรียนนั้นจะต้อง special หรือ specific ไม่ใช่ตัว language (ภาษา) ความมุ่งหมายของผู้เรียน อาจกล่าวออกมาได้ในลักษณะที่ว่า I want to learn English in order to be an international airline pilot. (ฉันต้องการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อเป็นนักบินในสายการบินนานาชาติ) หรือ in order to work in an oil-field in Saudi Arabia (เพื่อทำงานในบ่อน้ำมันในประเทศ ซาอุดีอาระเบีย) หรือ in order to study food technology at a university (เพื่อศึกษาวิชา เทคโนโลยีเกี่ยวกับอาหารในมหาวิทยาลัยแห่งใดแห่งหนึ่ง)

อีกประการหนึ่งผู้เรียน ESP ส่วนมากมักเป็นผู้ใหญ่หรือใกล้จะเป็นผู้ใหญ่ ข้อเท็จจริงนี้ รู้สึกชัดเจนถ้าเราพิจารณาถึง EOP สำหรับคนที่กำลังทำงานหรือกำลังจะได้รับการว่าจ้าง แม้ว่าจะคำนึงถึง EOP อันเป็นส่วนหนึ่งของ EST ก็ตาม ผู้เรียนที่สนใจในการเรียนระดับนี้มักจะอยู่ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งขณะนั้นเป็นที่ปรากฏชัดว่านักเรียนนักศึกษาที่กำลังเรียนภาษาอังกฤษตัวนั้นเพื่อเตรียมเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหรือกำลังเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ ในระดับเตรียมอุดมศึกษา เป็นต้น

เหตุผลประการหนึ่งที่นักศึกษาของ ESP มักเป็นผู้ใหญ่ก็เพราะว่าจุดประสงค์ที่แตกต่างกันระหว่างภาษาอังกฤษเฉพาะด้าน (specific) และภาษาอังกฤษทั่วไป (general) ภาษาอังกฤษทั่วไป (typical general English Course) ที่จัดสอนในระดับมัธยมศึกษาชั้นเริ่มจากการเรียนในระดับต้น (beginners) แล้วเพิ่มพูนความรู้ขึ้นไปเรื่อย ๆ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในภาษาทุก ๆ ด้าน ส่วนการจัดหลักสูตร ESP นั้นจัดขึ้นสำหรับนักศึกษาในระดับหลังจากผู้เริ่มเรียน (postbeginners) แล้ว นั่นหมายความว่านักเรียนจะต้องเรียนจบหลักสูตรภาษาอังกฤษทั่วไปในโรงเรียนเสียก่อน และในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ (young adult) แล้วต้องการขยายหรือปรับความสามารถในด้านภาษาให้เข้ากับหน้าที่การงาน หรือการเรียนในชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ ในกรณีนี้ถ้าปรากฏว่าภาษาอังกฤษของนักเรียนนักศึกษาไม่เพียงพอ เขาก็จะต้องการภาษาอังกฤษพิเศษเพิ่มเติม ในลักษณะภาษาอังกฤษซ่อมเสริม (remedial English) และพอมาถึงระดับนี้ ESP ส่วนมากจะเป็นหลักสูตรใหม่ในมหาวิทยาลัยมีลักษณะเป็นหลักสูตรเฉพาะ เช่นหลักสูตรสำหรับผู้ที่มีมุ่งเรียนในด้านพาณิชย์และด้านเทคนิค เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง คำจำกัดความของ ESP นั้นเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่านักศึกษาของ ESP นั้นมีจุดประสงค์ที่ชัดเจนในการเรียน หมายความว่าจุดมุ่งหมายในการใช้ภาษาของผู้เรียนเป็นสิ่งที่

สำคัญที่สุด ดังนั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะต้องเข้าใจในจุดประสงค์นี้ร่วมกัน และจะต้องไม่นำสิ่งที่ไม่เป็นจุดประสงค์ร่วมกันเข้ามาในหลักสูตรเป็นอันขาด และอีกประการหนึ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ หลักสูตร ESP นั้นจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centred)

ดังนั้นความสนใจที่มีต่อความต้องการของผู้เรียนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ ESP เพราะฉะนั้น ESP นั้นจึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นวิธีการสอนแบบใหม่ (a new approach) แต่เป็นการเน้นแบบใหม่ในการสอน (a new emphasis in teaching) มากกว่า และส่วนหนึ่งของการเน้นแนวใหม่นี้อยู่ที่นักศึกษามากกว่าอยู่ที่ครู หรือผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา

ESP ในฐานะเป็นการเรียนการสอนที่จะต้องเป็นไปตามจุดประสงค์เฉพาะอย่างนั้น จุดประสงค์นั้น ๆ จะต้องแสดงออกมาให้เห็นได้ และทดสอบดูได้ ดังนั้นในการวัดความสัมฤทธิ์ผลของ ESP จึงไม่เพียงแต่การสอบไล่ทั่วไปเท่านั้น แต่นักศึกษา ESP จะต้องเรียนเพื่อให้สามารถปฏิบัติการตามบทบาทนั้น ๆ (to perform a role) ได้ การวัดความสำเร็จของนักศึกษาที่เรียนภาษาอังกฤษเพื่อที่จะเป็น hotel waiters หรือภาษาอังกฤษในค้ำ food technology ก็จะต้องทดสอบความสามารถปฏิบัติการในการเป็น hotel waiters เป็นภาษาอังกฤษได้จริง หรือปฏิบัติ food technology เป็นภาษาอังกฤษได้จริงหรือเปล่า (และการสอบผ่านนั้นจะต้องผ่านการสอบในค้ำ food technology ไม่ใช่ผ่านภาษาอังกฤษ) ความสำเร็จในการแสดงออกในภาษาอังกฤษจะต้องเน้นเป็นกรณีพิเศษมากกว่าความรู้เกี่ยวกับกฎต่าง ๆ ของภาษาอังกฤษ (หรือแม้แต่ความสามารถในการเขียนเรียงความหรือย่อความอังกฤษที่ดี) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิธีสอนภาษาอังกฤษทั่วไป (EST)

เท่าที่ได้สำรวจเอกสาร ตำรา และอุปกรณ์การเรียนการสอน ESP พอสรุปประเภทต่าง ๆ ของหลักสูตร ESP ได้ดังต่อไปนี้

1. ภาษาอังกฤษเฉพาะค้ำอาชีพ (occupational) ทั้งก่อน ระหว่างและหลังอาชีพนั้น ๆ
2. ภาษาอังกฤษเฉพาะค้ำการศึกษา (educational) ทั้งก่อน ระหว่างและหลังการศึกษาในค้ำนั้น ๆ
3. ภาษาอังกฤษเฉพาะค้ำทักษะหรืองานพิเศษ (special skill or task) เช่น reading for doctors, speaking for secretaries และ study skills.

4. ภาษาอังกฤษเฉพาะด้านเนื้อหาวิชาพิเศษ (special subject matter, themes, notions, concepts) เช่น Physics, Oil Technology

5. ภาษาอังกฤษเฉพาะด้านความต้องการหรือหน้าที่ในการสื่อความหมายพิเศษ (special communicative needs or functions) เช่น airline personnel

สรุปแล้วเราอาจกล่าวได้ว่าหลักสูตร ESP เป็นหลักสูตรที่เน้นจุดประสงค์ที่เด่นชัด และมุ่งถึงการแสดงออกอย่างเหมาะสมในบทบาทของอาชีพ หรือการศึกษา ESP อยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ความต้องการของนักศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน และควรจะต้องถูกต้องและเหมาะสมด้วย หลักสูตร ESP อาจจะแตกต่างกันไปในด้านการเลือกทักษะต่าง ๆ (skills) หัวข้อ (topics) สถานการณ์ (situations) หน้าที่ (functions) และภาษา (language) ด้วย ESP มีความจำกัดใน ด้านช่วงเวลา นักเรียนของ ESP โดยทั่วไปจะเป็นผู้ใหญ่ แต่ไม่จำเป็นเสมอไป และอาจจะเป็น ระดับใด ๆ ที่มีการใช้ภาษาค่อนข้างแล้ว (competence in the language) เช่นระดับเริ่มต้น (beginner) ระดับหลังเริ่มต้น (post-beginner) ระดับกลาง (intermediate) เป็นต้น นักศึกษา อาจเข้ามาศึกษาหลักสูตร ESP ก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพ หรือเข้าศึกษาต่อในสาขาวิชาการ ใด ๆ ก็ได้ หรือเขาอาจจะศึกษาภาษาอังกฤษแบบ ESP ร่วมไปกับการทำงานหรือการเรียนวิชา เฉพาะก็ได้ หรือเขาอาจจะมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ หรือสาขาวิชานั้นที่อยู่แล้ว แต่ต้องการความรู้ในด้านภาษาอังกฤษแบบ ESP เช่นเดียวกับภาษาของตน เป็นต้น

หนังสืออ้างอิง

Brumfit, Christopher. *Commonsense about ESP*

(เอกสารประกอบคำบรรยายในหลักสูตรดังกล่าว)

Robinson, Pauline. *ESP*. England : Pergamon Press, Ltd., 1980.